

CLIVE STAPLES LEWIS LEV, ČARODĚJNICE A SKŘÍŇ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Všechno se to seběhlo tak rychle, že Petr vůbec nestačil o ničem přemýšlet. Stihl se jen trochu přikrčit a vrazit meč tak prudce, jak jen dokázal, mezi přední nohy té bestie – rovnou do jejího srdce. Pak přišel strašný, nejasný okamžik, podobný zlému snu. Petr mečem škubal, tahal, ale vlk nebyl ani mrtvý, ani živý. Jeho vyceněné zuby narazily na Petrovo čelo a všude byla krev a srst a žár. Za okamžik si Petr uvědomil, že obluda leží a je mrtvá. Vytáhl z ní meč, narovnal se v zádech a setřel si pot z tváře i z očí. Cítil se unavený až do morku kostí.

Po chvíli slezla Zuzana ze stromu. Když se s Petrem setkali, oba se třásli a nebudu vám lhát – došlo i na slzy a polibky. Ale v Narnii vám takovéto věci nemá nikdo za zlé.

„Kentauři! Orli! Rychle! Pospěšte si!“ zaznělo Aslanovo volání. „Tam – za vámi, v houští, utíká ještě jeden vlk! Za ním! Všichni běžte za ním! Poběží jistě ke své paní. Máte šanci Čarodějnici najít a zachránit tak čtvrtého syna Adamova!“

Za dusotu kopyt a tlukotu křídel zmizelo asi deset nejrychlejších tvorů v houstnoucí tmě.

(LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie. Lev, čarodějnice a skříň*. Ilustroval Pauline BAYNES. Havlíčkův Brod: Fragment, 2005. ISBN 80-253-0161-3.)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze třetí třetiny příběhu, když Petr pokořil jednoho z vlků Bílé čarodějnice.

Čtyři děti – Zuzana, Petr, Edmund a Lucie – se přestěhovaly do domu starého pána dál od Londýna, aby byly v bezpečí před válkou. Děti jsou v ohromném domě šťastné, je tu mnoho místností a zajímavých zákoutí. Při jedné prohlídce domu si Lucinka vlezla do skříně s kabáty a prošla tou skříní až do krajiny, kde byla lampa, les a sníh. Potkala tam zvláštního tvora – fauna Tumnuse. Ten ji pozval k sobě domů na svačinu a vyprávěl jí o zemi, v níž se ocitla, o Narnii. Také Lucince s pláčem prozradil, že se dal do služeb zlé čarodějnice, která Narnii vládne. Pomohl potom Lucince vrátit se do skříně.

Žádné z dětí Lucii nevěřilo, že byla v Narnii, protože byla pryč jen chvíli. Až při hře na schovávanou se do skříně schoval Edmund, který také prošel do Narnie. Zaslechl cinkání a setkal se právě s královnou. Ta mu darovala krabici s očarovaným tureckým medem a vyzvala ho, aby za ní přivedl i své sourozence. Několikrát se ujišťovala, že se jedná o dvě dívky a dva chlapce, „dcery Eviny a syny Adamovy“. Edmund, protože měl zkažené srdce, jí to slíbil. Také jí prozradil, o čem vyprávěla Lucinka, tedy že se v Narnii spřátelila s faunem Tumnusem.

Když se Edmund vrátil skříní zpátky do profesora domu, nepřiznal, že také poznal Narnii. Lucinka velmi trpěla tím, že jí nikdo nevěří. Její starší sourozenci Zuzana a Petr to probrali s profesorem, který je svým názorem překvapil; zastal se Lucie a řekl dětem, že není důvod jí nevěřit, dům je prý plný záhad. Později se děti dostaly do skříně a do Narnie všechny a v tu chvíli se Petr na Edmunda rozzlobil, protože pochopil, že jim všem lhal. Lucinka chtěla vzít ostatní k panu Tumnusovi, ale jeho dům byl poničený a nikdo v něm nebyl. Děti se ho vydaly hledat.

Cestou narazily na pana Bobra, který je vzal k sobě domů. Tam jim s paní Bobrovou vyprávěli o Bílé čarodějnici, která se vydává za člověka, ale není člověk. Ve městě Cair Paravel prý čekají čtyři trůny na čtyři lidi a skutečným králem Narnie je podle nich lev Aslan, se kterým by se měli všichni brzy setkat. Během večeře se Edmund najednou vytratil, šel do hradu Bílé čarodějnice a řekl jí všechno, co se od Bobrových dozvěděl. Chovala se k němu hrubě a ihned vydala příkaz připravit se na cestu. Zuzana, Petr a Lucinka se zatím dali s Bobrovými na útěk, protože bylo jasné, že je bude chtít Bílá

čarodějnice chytit. V Narnii se začalo oteplovat, před dětmi se objevil Santa Claus a daroval každému z nich něco, co bude jednou potřebovat. Čím dál putovali, tím tepleji bylo. Setkání s Aslanem v Cair Paravel bylo nezapomenutelné, děti si ho ihned oblíbily a cítili jeho ohromnou vnitřní sílu. Když se tu objevili vlci Bílé čarodějnice, Petr jednoho z nich statečně zabil. Bílá čarodějnice se mezitím u Kamenného stolu chystala obětovat Edmunda, ale Aslanovi pomocníci jí v tom včas zabránili. Potom dorazila do Cair Paravel a apelovala na Aslana, že dle zákona patří každý zrádce jí, má tedy na Edmunda právo. Nakonec učinili tajnou dohodu, po níž byl Aslan celý skleslý.

Lucie ani Zuzana nemohly usnout, šly se projít a potkaly Aslana. Dovolil jim jít s ním dál, ale až jim řekne, měly se odpojit a vrátit. Stalo se tak u Kamenného stolu, kde už na Aslana čekala Čarodějnice i její věrní, kteří se těšili na Aslanovu smrt. Dívky s hrůzou sledovaly, jak Čarodějnice nechala Aslana svázat, ostříhat mu hřívu a pak ho zabila. Nepočítala však s tím, že stará magie Aslana ožíví, protože je dobrý a spravedlivý.

Dcery Eviny a synové Adamovi poté zasedli na čtyři trůny v Cair Paravel a stali se dobrými vládci celé Narnie. Teprve po letech se při honu na bílého jelena dostali zase k lampě v lese a odtamtud skrz skříň zpátky za profesorem.

- **téma a motiv**

téma: boj dobra a zla, konkrétně boj Petra s vlkem

motivy: meč, bestie – vlk, srdce, zuby, slzy, strach

- **časoprostor**

prostor: Narnie, Cair Paravel

čas: není přesně určen, v Narnii je „bezčasí“, děti bydlely u profesora v době 2. světové války

- **kompoziční výstavba**

Série Letopisy Narnie se skládá ze 7 knih, každá je rozdělena na kapitoly. Kniha Lev, čarodějnice a skříň má 17 kapitol. Děj je chronologický.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, fantasy román – jeden z dílů heptalogie

- **vypravěč**

vševědoucí vypravěč v er-formě, který místy promlouvá ke čtenářům

- **postava**

Lucie – nejmladší ze sourozenců, první, která se vyskytla v Narnii, hodná, soucitná

Edmund – druhý nejmladší ze sourozenců, zpočátku má zkaženou povahu, nechá se ovlivnit Bílou čarodějnicí

Zuzana – starší z děvčat, rozumná, starostlivá – má strach o Lucinku

Petr – starší z chlapců, statečný, neváhá chránit své mladší sourozence

profesor – příliš si dětí nevšímá, ale rozumí jim; rozumný, důvěřuje dětské fantazii

faun Tumnus – hodný, trápí ho, že je ve službách Bílé čarodějnice, upřímný – přiznává se Lucince

Bílá čarodějnice – zlá a krutá, dělá si nároky na trůn Narnie, ačkoli jí nenáleží, krásná, dokáže kouzlit – proměňuje tvory v sochy

Aslan – ohromný lev, obětavý – neváhá položit svůj život za mír v Narnii, budí důvěru, ale i strach, je velkou autoritou

- **vyprávěcí způsoby**

pásmo vypravěče v er-formě

vypravěč oslovuje čtenáře: oba se třásli a *nebudu vám lhát* – došlo i na slzy a polibky

přímá řeč – Aslan

- **typy promluv**

monolog – Aslan

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

expresivní slovo	<i>bestie, obluda</i>
výčet	<i>všude byla krev a srst a žár</i>
ustálené slovní spojení	<i>nemá nikdo za zlé</i>
věty zvolací	<i>Kentauři! Orli!</i>
věty rozkazovací	<i>Rychle! Pospěšte si!; Za ním! Všichni běžte za ním!</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

nadsázka	<i>Všechno se to seběhlo tak rychle, že Petr vůbec nestačil o ničem přemýšlet.; Cítil se unavený až do morku kostí.</i>
přirovnání	<i>okamžik podobný zlému snu</i>
oxymóron	<i>vlk nebyl ani mrtvý, ani živý</i>
personifikace	<i>jeho vyceněné zuby narazily na Petrovo čelo</i>
metafora	<i>čtvrtý syn Adamův (= Edmund)</i>
epiteton	<i>houstnoucí tma</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 1. polovina 20. století

C. S. Lewis (1898–1963)

- Ir, významný křesťanský apologeta (= propagátor a obhájce)
 - syn advokáta, maminka mu zemřela v 10 letech
 - nechával si říkat Jacksie (podle psa), později Jacku – toto jméno používala celá rodina i přátelé
 - vystřídal několik škol
 - v 15 letech se vzdal křesťanství a stal se ateistou
 - fascinovala ho antropomorfní zvířata – psal a ilustroval příběhy o nich
 - měl rád severské písně a legendy, přírodu, řeckou literaturu a mytologii
 - účastník 1. světové války – důstojník lehké pěchoty, zažil zákopovou válku, raněn v bitvě u Arrasu
 - po válce dál studoval a žil u matky svého přítele z války, který padl – měl k ní vztah jako k vlastní matce
 - žil v Anglii, ale raději měl rodné Irsko, kam se neustále vracel
 - kolem svých 30 let se obrátil ke křesťanství, což významně ovlivnilo jeho dílo
 - za války vysílal v rozhlase pořad o křesťanství
 - přítel spisovatele J. R. R. Tolkiena, oba učili na univerzitě v Oxfordu anglický jazyk
 - učil také v Cambridgi – profesor středověké a renesanční literatury
 - oženil se s rozvedenou americkou spisovatelkou Joy Greshamovou (zemřela 4 roky po svatbě na rakovinu), po její smrti se dál staral o její dva syny
 - zemřel na problémy ledvin v nedožitých 65 letech, je pohřben v Oxfordu
- dílo:
- překlad do více než 30 jazyků
 - autor mnoha vědeckých prací
 - svým dílem ovlivnil např. J. R. R. Tolkiena či J. K. Rowlingovou
- Poutníkův návrat* – osobní výpověď o křesťanství
- Kosmická trilogie – Návštěvníci z mlčící planety* (příběh o cestování vesmírem), *Perelandra, Ta obludná síla*
- Rady zkušeného ďábla, K jádru křesťanství* – knihy s náboženskou tematikou
- Zaskočen radostí* – autobiografie, věnuje se hlavně obrácení na víru
- série *Letopisy Narnie* – prodalo se přes 100 milionů výtisků, existují divadelní, rozhlasové i filmové adaptace
 - celkem sedm fantasy románů z let 1949–1954 (Lev, čarodějnice a skříň; Princ Kaspian; Plavba Jitřního poutníka; Stříbrná židle; Kůň a jeho chlapec; Čarodějův synovec; Poslední bitva)
 - přeloženo do více než 40 jazyků
 - nejasné pořadí románů

- **literární / obecně kulturní kontext**

Literatura s prvky sci-fi:

- velice pestrý žánr, který bývá dále členěn
- fantasy literatura se někdy řadí pod sci-fi literaturu, někdy je brána zvlášť (sci-fi literatura zobrazuje technické vymoženosti × fantasy literatura bájný a pohádkový svět)
- k této literatuře se řadí i autoři vizí totalitních společností

Literatura s prvky sci-fi:

Edgar Rice Burroughs (1875–1950)

- *Cyklos o Tarzanovi, Cyklus o Barsoomu*
- USA
- psal dobrodružné příběhy odehrávající se v exotických prostředích

- vystudoval vojenskou akademii, poté sloužil u jezdeckva
- vystřídal několik povolání (kovboj, tvorba reklamy a inzerátů), poté spisovatel
- *Cyklus o Pellucidaru* (tajemný svět uvnitř Země), *Cyklus o Amtoru* (odehrává se na Venuši), *Cyklus o Barsoomu* (svět na Marsu)
- považované dnes za science-fiction „klasiku“
- zbohatl díky literární činnosti

Ray Bradbury (USA)

Martanská kronika – lidé se snaží kolonizovat Mars, kde žije mírumilovný lid, nakonec si zničí vlastní Zemi atomovým výbuchem
451 ° Fahrenheita

Vize totalitních systémů:

Jevgenij Ivanovič Zamjatin (1884–1937)

- *My*
- Rus, spisovatel antiutopí
- kritizoval komunismus
- lodní inženýr (dokonce později přednášel předmět „Stavba lodí“)
- díky románu *My* perzekvován – odešel do Paříže

George Orwell (1903–1950)

- proslaven romány *Farma zvířat* a *1984*
- přiznával inspiraci Zamjatinem

Fantazy:

John Ronald Reuel Tolkien (1892–1973)

- anglický spisovatel, filolog
- univerzitní profesor anglického jazyka a literatury na Oxfordu
- významný jazykovědec – znalec staré angličtiny a severštiny
- 28. března 1972 obdržel od královny Alžběty II. Řád britského impéria
- Hobit* – román o kouzelném světě hobitů, kteří jsou mírumilovní a jsou stále veselí
- Pán prstenů: Společenstvo prstenu, Pán Prstenů: Dvě Věže, Pán Prstenů: Návrat Krále Silmarillion*
- první kniha *Hobit* odstartovala trilogii *Pána Prstenů*, která chronologicky navazuje na příběh

Terry Pratchett (1948–2015)

- Angličan, autor humoristických fantasy románů
- příběhy se odehrávají v kraji Zeměplocha

Joanne K. Rowlingová (* 1965)

- Angličanka, autorka šestidílného románu o *Harry Potterovi*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Lev, čarodějnice a skříň – lev Aslan a Bílá čarodějnice jsou postavy vystupující v knize, skříň je spojnicí mezi světem lidí a Narnií

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Boj dobra se zlem je stále aktuální a stále zpracovávané téma.

- **pravděpodobný adresát:**

Série je určená dětem, ale nejde o vysloveně dětskou literaturu, bude bavit i dospělého čtenáře.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Letopisy Narnie jsou autorovým nejnámějším dílem.

- **tematicky podobné dílo:**

J. R. R. Tolkien – Pán prstenů: autoři byli přátelé, vzájemně se podporovali v psaní fantasy ság

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Stejnomený film byl natočený v roce 2005 v koprodukcí Velké Británie a USA. Recenze jsou rozporuplné, někteří diváci chválí filmové triky, ale zároveň jim film připadá zbytečně dlouhý a herci nenadaní.